

Res metrica

Det antikke digt er opbygget af en regelmæssig vekslen mellem korte og lange stavelser. Denne vekslen udmøntes i grupper af stavelser, der kaldes versfødder. En lang stavelse markeres med en $\bar{\quad}$, en kort stavelse med en $\check{\quad}$.

En stavelse er lang enten af naturen eller ved position. Lang af naturen er f.eks. kasusendelsen \hat{a} i ablativ sg. i 1. deklination. Diftongerne ae og oe er ligeledes lange af naturen.

En stavelse bliver lang ved position, når den efterfølges af flere konsonanter i samme eller flere ord. En lukkelyd (f.eks. b, c, f, g, p) sammen med en flydelyd (l, r) danner dog ikke altid en lang stavelse. Man taler om en muta (lukkelyd) cum liquida (flydelyd).

Alle andre stavelser er korte.

Ender et ord på en vokal, elideres (sløjfes) slutvokalen foran det følgende ord, hvis dette begynder med en vokal. Et $-m$ sidst i et ord udtales ikke, så der også her åbnes mulighed for elision. Konsonanten $-h-$ er stum og kan således ikke forhindre elision.

Elision kan dog udelades ved f.eks. udråbsord, selv om disse består af en vokal.

Undertiden kan en eller to korte stavelser erstattes af en enkelt lang.

Versefødder med faldende rytme: daktyl $\bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad}$, spondæ $\bar{\quad}\bar{\quad}$, trochæ $\bar{\quad}\check{\quad}$

Versefødder med stigende rytme: jambe $\check{\quad}\bar{\quad}$, korjambe $\bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad}$, anapæst: $\check{\quad}\check{\quad}\bar{\quad}$

Versefødderne indgår i bestemte kombinationer, versemål eller metra, der ofte er opkaldt efter en græsk digter. En linje udgør i poesi et vers, og en gruppe verselinjer, der udgør en samlet helhed, kaldes en strofe. Verset har gerne en eller flere pauser, en cæsur, der her markeres med en fed † .

Heksameter

Et heksameter består af seks daktyler, men en daktyl kan erstattes af en spondæ. Femte versefod er sædvanligvis en daktyl, medens sjette og sidste versefod aldrig er en daktyl. Sidste stavelse i heksametret kan være kort (anceps).

I princippet ser et heksameter således ud:

$\bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}$

Cæsuren kan ligge efter en lang stavelse i 3. eller 4. versefod (= mandlig cæsur) eller efter første korte stavelse i 3. versefod (= kvindelig cæsur).

Eksempel: Ovidius, *Metamorphoses*, I, 474-477

$\bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}$
Protinus alter amat, fugit altera nomen amantis

$\bar{\quad}\bar{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\bar{\quad} | \bar{\quad}\bar{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}$
silvarum latebris captivarumque ferarum

$\bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\bar{\quad} | \bar{\quad}\bar{\quad} | \bar{\quad}\bar{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\bar{\quad}$
exuviis gaudens inuuptaequ(e) aemula Phoebes.

$\bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\bar{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\check{\quad}\check{\quad} | \bar{\quad}\bar{\quad}$
Vitta coercebat positos sine lege capillos.

Elegisk metrum

Elegisk metrum er opbygget i disticha, dvs. versepar med et heksameter efterfulgt af et pentameter. Pentametret består af $2\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2}$ daktyl, i alt 5 versefødder. Der er en skarp pause mellem de 2 halvdele. I første halvdel af pentametret kan daktylen erstattes af en spondæ.

— ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪
 — ∪ | — ∪ | — | — ∪ | — ∪ | ∪

Eksempel: Ovidius, Amores, I, v, 9-12

— ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — | — ∪ ∪ | — —
 Ecce, Corinna venit tunica velata recincta
 — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | —
 candida dividua colla tegente coma,
 — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪
 qualiter in thalamos formosa Semiramis isse
 — ∪ ∪ | — — | — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | —
 dicitur et multis Lais amata viris.

Lyriske metra

Alkaisk metrum

Dette metrum er opkaldt efter digteren Alkaios, der levede på øen Lesbos omkring 600 f.Kr.

En alkaisk strofe består af 2 verselinjer med hver 3 jambe, 1 anapæst og 1 jambe efterfulgt af 1 verselinje med $4\frac{1}{2}$ jambe og 1 verselinje med 2 daktyler og 2 trochæer. Mange af de korte stavelser kan dog erstattes af lange.

∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪ ∪ — | ∪ —
 ∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪ ∪ — | ∪ —
 ∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪
 — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ | — ∪

Eksempel: Horatius, Carmina, I, ix, 1-8

∪ — | ∪ — | — — | ∪ ∪ — | ∪ —
 Vides, ut alta stet nive candidum
 ∪ — | ∪ — | — — | ∪ ∪ — | ∪ —
 Soracte, nec iam sustineant onus
 — — | ∪ — | — — | ∪ — | ∪
 silvae laborantes, geluque
 — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ | — —
 flumina constiterint acuto.
 ∪ — | ∪ — | — — | ∪ ∪ — | ∪ —
 Dissolve frigus ligna super foco
 — — | ∪ — | — — | ∪ ∪ — | ∪ —
 large reponens atque benignus
 — — | ∪ — | — — | ∪ — | ∪ —
 deprome quadrimum Sabina,
 — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ | — —
 o Thaliarche, merum diota.

Tredie archilochiske metrum

Dette metrum er opkaldt efter digteren Archilochos, der levede på øen Paros sidst i det 7. årh. f.Kr.

Det består af 1 archilochisk vers med 4 daktyler og 3 trochæer samt 1 jambisk vers med 5½ jambe. I det 1 vers kan daktylen og trochæen erstattes af en daktyl i 1., 2., 3. og 7. versfod, i det 2. vers kan jamben erstattes af en spondæ i 1., 3. og sidste ½ fod. Uden erstatninger ser et versepar således ud:

— ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪
 ∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪ —

Eksempel: Horatius, Carmina I, iv, 1-8

— ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — — | — ∪ ∪ | — ∪ | — ∪ | — —
 Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni
 ∪ — | ∪ — | — — | ∪ — | ∪ — | —
 trahuntque siccas machinae carinas,
 — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — — | — ∪ ∪ | — ∪ | — ∪ | — —
 ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni,
 — — | ∪ — | — — | ∪ — | ∪ — | —
 nec prata canis albicant pruinis.
 — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ | — ∪ | — —
 iam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna,
 — — | ∪ — | — — | — — | ∪ — | ∪ — | —
 iunctaeque Nymphis Gratiae decentes
 — — | — — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — ∪
 alterno terram quatunt pede, dum gravis Cyclopum
 ∪ — | ∪ — | — — | ∪ — | ∪ — | —
 Vulcanus ardens visit officinas.

Første asklepiadeiske metrum

Digteren Asklepiades, der har givet dette metrum navn, levede på øen Samos omkring 280 f.Kr. Første asklepiadeiske metrum består af 1 spondæ, 1 korjambe og efter en skarp cæsur 2 daktyler:

— — | — ∪ ∪ — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪

Eksempel: Horatius, Carmina I, i, 1-6

— — | — ∪ ∪ — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪
 Maecenas atavis edite regibus
 — — | — ∪ ∪ — — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪
 o et praesidi(um) et dulce decus meum,
 — — | — ∪ ∪ — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪
 sunt, quos curriculo pulver(em) Olympicum
 — — | — ∪ ∪ — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪
 collegisse iuvat, metaque fervidis
 — — | — ∪ ∪ — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪
 evitata rotis palmaque nobilis
 — — | — ∪ ∪ — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪
 terrarum dominos evehit ad deos;

Tredie asklepiadeiske metrum

Tredie asklepiadeiske metrum består af 2 vers med 1 spondæ, 1 korjambe og 2 daktyler, 1 vers med 1 spondæ, 1 daktyl og 1 spondæ, samt 1 vers med 1 spondæ og 2 daktyler:

-- | - ∪ - | - ∪ | - ∪
 -- | - ∪ - | - ∪ | - ∪
 -- | - ∪ | - -
 -- | - ∪ | - ∪

Eksempel: Horatius, Carmina, III, xiii, 1-8

̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ | ̄ ∪ -
 O fons Bandusiae splendidior vitro
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ | ̄ ∪ ∪
 dulci digne mero non sine floribus,
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ | ̄ ̄
 cras donaberis haedo,
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ | ̄ ∪ ∪
 cui frons turgida cornibus

̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ | ̄ ∪ ∪
 primis et vener(em) et proelia destinat;
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ | ̄ ∪ ∪
 frustra: nam gelidos inficiet tibi
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ | ̄ ̄
 rubro sanguine rivos
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ | ̄ ∪ ∪
 lascivi suboles gregis.

Femte asklepiadeiske metrum

Femte asklepiadeiske metrum består af 1 spondæ, 3 korjambe og 1 jambe:

-- | - ∪ - | - ∪ - | - ∪ - | ∪ -

Eksempel: Horatius, Carmina, I, xi

̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ -
 Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ -
 finem di dederint, Leuconoe, nec Babylonios
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ -
 temptaris numeros. Ut melius, quidquid erit, pati,
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ -
 seu pluris hiemes seu tribuit Iuppiter ultimam,
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ -
 quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ -
 Tyrrhenum; sapias, vina liques, et spatio brevi
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ -
 spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
 ̄ ̄ | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ ∪ - | ̄ ∪ -
 aetas: carpe diem, quam minimum credula postero.

Første sappfiske metrum

Dette metrum er opkaldt efter digterinden Sappfo, der levede på øen Lesbos omkring 600 f.Kr.

Første sappfiske metrum består af 3 sappfiske vers, hver med 1 trochæ, 1 spondæ, 1 daktyl og 2 trochæer efterfulgt af 1 kort vers med 1 daktyl og 1 trochæ (eller spondæ).

— ∪ | — — | — ∪∪ | — ∪ | — ∪
— ∪∪ | — ∪

Eksempel: Horatius, Carmina, I, xxii, 18

— ∪ | — — | — ∪∪ | — ∪ | — ∪
Integer vitae scelerisque purus

— ∪ | — — | — ∪ ∪ | — ∪ | — —
non eget Mauris iaculis nequ(e) arcu

— ∪ | — — | — ∪∪ | — ∪ | — —
nec venenatis gravida sagittis

— ∪ ∪ | — —
Fusce, pharetra,

— ∪ | — — | — ∪∪ | — ∪ | — —
sive per Syrtis iter aestuosas

— ∪ | — — | — ∪ ∪ | — ∪ | — ∪
sive facturus per inhospitalem

— ∪ | — — | — ∪ ∪ | — ∪ | — ∪
Caucasum vel quae loca fabulosus

— ∪ ∪ | — —
lambit Hydaspes.

BJ / 26. marts 2006

* * * * *